

بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز

دکتر حسین شکرکن*

محمدعلی پولادی**

دکتر جمال حقیقی*

چکیده

برای بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز، به ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان پایه‌های اول تا چهارم سه رشته ریاضی، تجربی و انسانی که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند، دو مقیاس علل افت تحصیلی و شاخص افت تحصیلی داده شد. این دو پرسشنامه توسط پژوهشگران ساخته شده‌اند. در این پژوهش چهار فرضیه مورد آزمون قرار گرفتند که عبارتند از: ۱. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد مردودیهای دوران تحصیل دانش‌آموزان همبستگی ساده دارند. ۲. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد تجدیدیهای دوران تحصیل دانش‌آموزان همبستگی ساده دارند. ۳. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد تجدیدیهای دوران تحصیل دانش‌آموزان همبستگی چندگانه دارند. ۴. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد تجدیدیهای دوران تحصیل دانش‌آموزان همبستگی چندگانه دارند. تحلیل عوامل روی داده‌های حاصل از مقیاس علل افت تحصیلی ۱۰ عامل را به عنوان عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای اهواز مشخص ساخت که عبارتند از: ۱. مسائل مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی، ۲. مشکلات خانوادگی و سلامتی، ۳. مشکلات محیطی - ۴. مسائل اجتماعی - رفتاری، ۵. مسائل مربوط به رشد، ۶. مسائل مربوط به امتحان، ۷. مسائل مربوط به کتب درسی، ۸. مسائل آموزشی، ۹. مسائل عمومی، ۱۰. اختلافات خانوادگی، از اینها، عوامل برنامه‌ریزی آموزشی، مسائل مربوط به امتحان، مسائل مربوط به کتب درسی و مسائل

* عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

** کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز

آموزشی با شاخص "میزان مردودی" همبستگی پایین ولی معنی دار دارند. همچنین عوامل مشکلات خانوادگی و سلامتی، مشکلات محیطی - آموزشی، مسائل آموزشی، مسائل عمومی و اختلافات خانوادگی با میزان تجدیدی آزمودنیها، همبستگی مثبت معنی دار دارند. تحلیل رگرسیون چندگانه مرحله‌ای آشکار ساخت که تنها عامل ۶، یعنی مسائل مربوط به امتحان، با میزان مردودی دانش‌آموزان همبستگی مستقل دارد، در حالی که عوامل ۲، ۹، ۸ و ۳، یعنی عوامل مشکلات خانوادگی و وضعیت سلامتی، مسائل عمومی، مسائل آموزشی، و مشکلات محیطی آموزشی با میزان تجدیدی دانش‌آموزان همبستگی چندگانه دارند.

کلید واژگان: افت تحصیلی

زمینه تحقیق

امروزه بدون شک، توجه بیشتر به امر تعلیم و تربیت، مهمترین عامل پیشرفت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است. تعلیم و تربیت، عهده‌دار ایجاد زمینه مناسبی جهت تسهیل و توسعه استعدادها و تواناییهای افراد است. به این جهت است که بیشتر جوامع در تبیین هدفها و اتخاذ روشهای آموزشی، کلیه مساعی خود را به کار می‌برند. یکی از آفتهای بزرگ تعلیم و تربیت هر نظامی که همه ساله به میزان زیادی، امکانات، منابع و استعدادهای بالقوه انسانی و اقتصادی را تلف می‌کند و اثرات غیرقابل جبرانی را در ابعاد فردی و اجتماعی به جا می‌گذارد، پدیده افت تحصیلی است. به لحاظ ارتباطی که اساساً جریان تعلیم و تربیت با دیگر نهادهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دارد، افت تحصیلی نیز از ابعاد مختلف مورد بررسی و مطالعه پژوهشگران قرار می‌گیرد.

صفوی (۱۳۶۵) به نقل از مجله تحقیقات تربیتی امریکا چاپ ۱۹۸۵ می‌نویسد که عوامل تحصیلی مربوط به مدرسه، عمده‌ترین دلیل ترک تحصیل در دبیرستان است. از طرف دیگر، ترک تحصیل کنندگان معمولاً چندسال مردود شده‌اند. خیر (۱۳۷۱) در پژوهشی در مورد بررسی علل شکست تحصیلی از دیدگاه

معلمین دانش‌آموزان بر اساس یافته‌های تحقیق خود می‌نویسد، مهمترین عاملی که معلمین در مورد علت مردودی دانش‌آموزان ذکر می‌کنند در درجه اول، مسائل خانوادگی و اجتماعی و سپس به ترتیب، عدم توانایی و عدم کوشش است. در صورتی که دانش‌آموزان به ترتیب اهمیت، در درجه اول به عدم کوشش خود در درجه دوم به مسائل خانوادگی و اجتماعی و در درجه سوم به عدم توانایی خویش اشاره می‌کنند.

به گفته امین‌فر (۱۳۶۵)، فقر نیز یکی از عوامل بسیار مهمی است که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و از عوامل اصلی افت تحصیلی به شمار می‌رود. فقر نسبی نیز که وضع نامناسب اقتصادی فرد را نسبت به افراد دیگر مشخص می‌کند ممکن است خود نتیجه عوامل و متغیرهای زیادی باشد، زیرا که این نوع فقر را اختلافات طبقاتی ایجاد می‌کنند. که در نتیجه آن، تفاوتی در رشد و تکامل تفکر، زبان، رفتار و نگرش افراد بروز می‌نماید و علائق و انگیزه‌های پیشرفت آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همه این عوامل برای پیشرفت تحصیلی افراد و یا عدم آن اهمیت حیاتی دارند (امین‌فر، ۱۳۶۷). دانش‌آموزانی که در خانواده‌هایی زندگی می‌کنند که از سطوح پایین

وضعیت اقتصادی- اجتماعی برخوردارند، نسبت به دانش‌آموزانی که متعلق به خانواده‌هایی با وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالا می‌باشند میزان بیشتری از افت تحصیلی را نشان می‌دهند، حتی زمانی که عامل هوش نیز کنترل شده باشد (سول^۱ و شان^۲، ۱۹۶۷). دانش‌آموزانی که در دبیرستان باقی می‌مانند ترجیحاً از خانواده‌هایی هستند که والدینشان تمایل به لذت بردن از بازاندیشی بیشتر دارند، دموکراتیک‌تر و حمایت‌کننده‌ترند و روابط تعارض‌آمیز کمتری با فرزندانشان دارند (مریل^۳، ۱۹۶۴؛ ترنت^۴ و روپل^۵، ۱۹۶۵).

مطالعات پژوهشی عموماً نشان می‌دهند که احتمال افت تحصیلی در مورد دانش‌آموزانی که مورد مشاوره قرار می‌گیرند کمتر از بقیه است و رائه خدمات مشاوره‌ای برحضور بیشتر دانش‌آموزان در کلاس و مدرسه و موفقیت تحصیلی آنان مؤثر بوده است (مک دونالد^۶، گالیمور^۷ و مک دونالد^۸، ۱۹۷۰). گراند^۹ و سیمونز^{۱۰} (۱۹۶۷) پیشنهاد کرده‌اند که متغیرهای غیرشناختی (مانند شخصیت) در تشخیص دانش‌آموزان موفق و دانش‌آموزان ناموفق از لحاظ تحصیل مفید می‌باشند.

دانش‌آموزان در معرض افت تحصیلی علاقه کمی به معلمان و کارکنان مدرسه

احساس می‌کنند، در نتیجه دانش‌آموز با احتمال افت تحصیلی می‌تواند نسبت به دانش‌آموز با مشکل یادگیری، بیشتر قربانی فقدان درک و فهم شود (پیتمن^{۱۱}، ۱۹۸۶). مثالی از این مورد زمانی است که تجارب فرهنگی دانش‌آموزان با هنجارهای مدرسه تضاد پیدا می‌کند (شوایچ^{۱۲}، ۱۹۸۵).

پژوهش حاضر با توجه به اهمیت مسأله و با در نظر گرفتن همه محدودیتها برای شناخت بیشتر عوامل این پدیده، طرح‌ریزی و اجرا شده است. هر چند بررسی علل شکست تحصیلی، تاکنون از جنبه‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است تأکید پژوهش حاضر، بیشتر بر عوامل افت تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان می‌باشد و در جهت پاسخ به این پرسش طرح‌ریزی و اجرا شده است که چه عواملی باعث افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز می‌شوند.

اهداف این پژوهش عبارتند از تهیه و

1- Sewell	2- Shan
3- Merrill	4- Trent
5- Ruyle	6- Mc Donald
7- Galimore	8- Gadwa
9- Grand	10- Simmons
11- Pittman	12- Schwabach

دانش آموزان اول تا چهارم رشته‌های مختلف دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز بود که حداقل یک بار تا سال مربوطه مردودی داشته‌اند. حجم نمونه پژوهش، ۴۰۰ نفر دانش آموز پسر از سه رشته ریاضی و فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی بود. این دانش آموزان از همه نواحی آموزش و پرورش و از میان ۱۰ دبیرستان به روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش

الف. پرسشنامه سنجش علل افت تحصیلی
این پرسشنامه از نوع مداد کاغذی و شامل ۹۷ ماده است که ۹۷ علت افت تحصیلی را در بر می‌گیرد. پرسشنامه مذکور به صورتی مقیاس ۵ درجه‌ای تنظیم شده است به صورتی که عدد ۱ به معنی تأیید خیلی کم، عدد ۲ به معنی تأیید کم، عدد ۳ به معنی تأیید متوسط، عدد ۴ به معنی تأیید زیاد و عدد ۵ به معنی تأیید خیلی زیاد می‌باشد. عدد صفر نیز برای عدم پاسخگویی به سؤال به کار رفت.
این پرسشنامه توسط پژوهشگران با انجام تحقیقی بر روی ۴۰۰ دانش آموز اول تا چهارم دبیرستان که دارای سابقه حداقل یک بار مردودی بودند و نظرخواهی از دبیران، والدین و استفاده از نظرات و پیشنهادهای اساتید

ساخت پرسشنامه‌ای به منظور شناسایی و سنجش علل افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز، کشف عوامل افت تحصیلی در مقطع متوسطه، بررسی ضرایب همبستگی ساده و چندگانه بین عوامل مهم استخراج شده افت تحصیلی با میزان مردودی و تجدیدی در دوران تحصیل دانش آموزان مورد تحقیق و ساخت پرسشنامه‌هایی برای پیش‌بینی افت تحصیلی آینده می‌باشد.
فرضیه‌های تحقیق به شرح زیرند:

۱. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد مردودیهای دوران تحصیل دانش آموزان همبستگی ساده دارند.
۲. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد تجدیدیهای دوران تحصیل دانش آموزان همبستگی ساده دارند.
۳. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد مردودیهای دوران تحصیل دانش آموزان همبستگی چندگانه دارند.
۴. عوامل مختلف حاصل از تحلیل عوامل با تعداد تجدیدیهای دوران تحصیل دانش آموزان همبستگی چندگانه دارند.

روش

آزمودنیها

جامعه پژوهش فعلی شامل کلیه

میزان آفت تحصیلی در دانش‌آموز به کار رفته است. در این پرسشنامه علاوه بر مشخصات شناسایی دانش‌آموز، تعداد مردودیها و تعداد تجدیدیهای مقاطع مختلف تحصیلی و همچنین معدل سالهای دبیرستان دانش‌آموزان مورد نظر نیز منعکس شده است.

روش گردآوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات، ابتدا از طریق مراجعه به نواحی مختلف ادارات آموزش و پرورش شهرستان اهواز، ۱۰ دبیرستان به طور تصادفی انتخاب گردید و با همکاری مسئولین هر دبیرستان، ۴۰ نفر از دانش‌آموزان که دارای سابقه حداقل یک بار مردودی در پایه مورد نظر بودند انتخاب شد و به صورت گروهی در زمان مناسب برای پاسخگویی گرد آمدند. پژوهشگر با ارائه توضیحات لازم در ارتباط با هدف و اهمیت تحقیق و ضرورت همکاری صادقانه آنان، پرسشنامه‌ها را در اختیار آنان قرارداد و از آنها خواست تا قبل از پاسخ دادن به پرسشنامه ابتدا اطلاعات مربوط به مشخصات خود را تکمیل کنند و بعد از آن پرسشهای آزمون را به دقت بخوانند و دورگزینه‌ای خط بکشند که در مورد آنها صدق می‌کند و تا حد امکان هیچ پرسشی را بدون پاسخ نگذارند. دانش‌آموزان بدون هیچ محدودیت زمانی

رشته‌های مختلف روش تحقیق، روانشناسی یادگیری و سنجش و برنامه‌ریزی آموزشی ساخته شد. پژوهشگران برای سنجش پایایی مقیاسهای تشکیل دهنده عوامل دهگانه، از روش همسانی درونی استفاده کرده‌اند و ضریب آلفای کرونباخ را بر روی ماده‌های عاملها محاسبه کرده‌اند که به قرار زیر است:

ضرایب آلفای کرونباخ برای عامل ۱، ۰/۹۰؛
برای عامل ۲، ۰/۹۰؛ برای عامل ۳، ۰/۸۷؛
برای عامل ۴، ۰/۸۸؛ برای عامل ۵، ۰/۸۴؛
برای عامل ۶، ۰/۸۱؛ برای عامل ۷، ۰/۸۳؛
برای عامل ۸، ۰/۷۵؛ برای عامل ۹، ۰/۷۴ و
برای عامل ۱۰، ۰/۷۱ می‌باشد.

اعتبار مقیاسهای دهگانه نیز از طریق همبسته کردن آنها با شاخصهای میزان تجدیدی و مردودی حاصل شده است، بدین معنا که، ضریب همبستگی ۸ مقیاس در سطح $\alpha=0/05$ معنی‌دار بوده است. ضریب همبستگی ۳ تا از آنها یعنی عاملهای ۱ و ۶ و ۷ با میزان مردودی معنی‌دار بوده است و ۵ تای آنها یعنی عاملهای ۲ و ۳ و ۸ و ۹ و ۱۰ نیز با میزان تجدیدی دانش‌آموزان همبستگی معنی‌دار داشته‌اند.

ب. پرسشنامه شاخص آفت تحصیلی

این پرسشنامه مدادکاغذی برای سنجش

پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند.

توصیفی ۱۰ عامل استخراج شده از ماده‌های پرسشنامه سنجش علل افت تحصیلی را نشان می‌دهد. این ده عامل عبارتند از:

روش آماری تحلیل داده‌ها

۱. مسائل مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی،
۲. مشکلات خانوادگی و وضعیت سلامت جسمی - روانی،
۳. مشکلات محیطی - آموزشی،
۴. مشکلات اجتماعی - رفتاری،
۵. مسائل مربوط به رشد،
۶. مسائل مربوط به امتحان،
۷. مسائل مربوط به کتب درسی،
۸. مسائل آموزشی،
۹. مسائل عمومی و
۱۰. اختلافات خانوادگی. همان‌طور که ملاحظه می‌شود بالاترین میانگین مربوط به "مسائل مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی"

در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روشهای آماری انحراف معیار، میانگین، ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل عوامل، رگرسیون چند متغیری مرحله‌ای و ضریب همبستگی چندگانه استفاده شد. سطح معنی‌داری در این پژوهش $\alpha = 0.05$ می‌باشد.

نتایج

یافته‌های توصیفی

جدول شماره ۱ برخی مشخصات

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، ارزش ویژه (مقدار آیگن)، درصد واریانس تعیین شده، تعداد ماده‌های هر عامل، حداکثر و حداقل نمره برای ۱۰ عامل انتخاب شده*

شماره عامل	میانگین کل	انحراف معیار	ارزش ویژه (آیگن)	درصد واریانس تعیین شده	تعداد ماده‌ها	حداکثر نمره	حداقل نمره
۱	۶۱/۰۷	۱۷/۳۵	۲۲/۵	۲۳/۲	۲۰	۱۰۰	۰۰
۲	۵۲/۲۱	۱۹/۴۹	۵/۶	۵/۸	۲۱	۹۹	۰۰
۳	۳۸/۲۸	۱۳/۱۱	۳/۸	۳/۹	۱۴	۷۰	۰۰
۴	۳۳/۲۹	۱۳/۲۳	۲/۳	۲/۴	۱۳	۶۵	۰۰
۵	۳۶/۳۴	۱۰/۹۵	۲/۲	۲/۲	۱۱	۵۹	۰۰
۶	۲۴/۷۹	۷/۸۵	۲	۲/۲	۸	۴۰	۰۰
۷	۲۸/۷۹	۷/۸۵	۲	۲/۲	۸	۴۰	۰۰
۸	۲۱/۲۱	۶/۶۶	۱/۸	۱/۹	۷	۳۵	۰۰
۹	۱۳/۸۷	۵/۴۸	۱/۷	۱/۷	۵	۲۵	۰۰
۱۰	۸/۴۳	۳/۸۸	۱/۶	۱/۷	۳	۱۵	۰۰

*N=۲۰۰

جدول ۲. ضرایب همبستگی مشاهده شده ۱۰ عامل با میزان مردودبها و تجدیدبهای آزمودنیها

شماره عامل	نام عامل	میزان مردودی	میزان تجدیدی
۱	برنامه ریزی آموزشی	*۰/۰۹	۰/۰۶
۲	مشکلات خانوادگی و سلامتی	۰/۰۴	*۰/۲۹
۳	مشکلات محیطی - آموزشی	۰/۰۴	*۰/۱۲
۴	مسائل اجتماعی - رفتاری	۰/۰۵	۰/۰۲
۵	مسائل مربوط به رشد	۰/۰۵	۰/۰۶
۶	مسائل مربوط به امتحان	*۰/۱۱	۰/۰۳
۷	مسائل مربوط به کتب درسی	*۰/۱۰	۰/۰۵
۸	مسائل آموزشی	۰/۰۷	*۰/۱۷
۹	مسائل عمومی	۰/۰۲	*۰/۲۱
۱۰	اختلافات خانوادگی	۰/۰۴	*۰/۰۸

*P < ۰/۰۵

مشاهده شده ۱۰ عامل را با میزان مردودبها و تجدیدبهای آزمودنیها نشان می دهد. همان طور که مشاهده می شود عوامل ۱ و ۶ و ۷ با میزان مردودبهای دوران تحصیل دانش آموزان همبستگی ساده معنی دار دارند. همچنین عوامل ۲، ۳، ۸، ۹ و ۱۰ نیز با میزان تجدیدبها همبستگی ساده معنی دار نشان می دهند.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه که به روش

می باشد که ۲/۲۳٪ از کل واریانس ماده های آفت تحصیلی را تبیین می کند و کمترین میانگین مربوط به "اختلافات خانوادگی" می باشد که تنها ۱/۷٪ از کل واریانس ماده های متغیر وابسته آفت تحصیلی را تبیین می کند.

یافته های مربوط به فرضیه ها

جدول شماره ۲ ضرایب همبستگی

جدول ۳. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون مرحله ای عوامل آفت تحصیلی با میزان مردودی

شماره و نام عامل	MR	SR	F	P	ضریب رگرسیون (β)		
					۱	۲	۳
(۶) مسائل مربوط به امتحان	۰/۱۱	۰/۰۱	۴/۲۱	< ۰/۰۵			

ضریب همبستگی چندگانه = M-R

مجذور ضریب همبستگی چندگانه = R-S

دوران تحصیل دانش‌آموزان در جدول ۴ ارائه شده‌اند. این جدول حاکی از آن است که عاملهای ۲، ۹، ۸ و ۳ با میزان تجدیدیها همبستگی چندگانه دارند. عاملهای ۲، ۹، ۸ و ۳ به ترتیب مقدار ضریب تعیین (R-S) به طور معنی‌داری قدرت پیش‌بینی میزان تجدیدیها را دارند.

مرحله‌ای (گام به گام) بین عوامل افت تحصیلی و تعداد مردودیهای دوران تحصیل دانش‌آموزان در جدول ۳ ارائه شده‌اند نشان می‌دهند که فقط عامل ۶ یعنی مسائل مربوط به امتحان به طور معنی‌داری قدرت پیش‌بینی میزان مردودیها را دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مرحله‌ای بین عوامل افت تحصیلی و میزان تجدیدیهای

جدول ۴. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون مرحله‌ای عوامل افت تحصیلی با میزان تجدیدی

ضرایب رگرسیون (β) عاملها				P	F	SR	MR	شاخصها شماره و نام عامل
۳	۸	۹	۲					
			$\beta=0/29$ $t=5/81$ $P<0/0001$	$<0/0001$	۳۳/۸۱	۰/۰۸	۰/۲۹	(۲) مشکلات خانوادگی و وضعیت سلامتی
		$\beta=0/20$ $t=3/95$ $P<0/0001$	$\beta=0/29$ $t=5/79$ $P<0/0001$	$<0/0001$	۲۵/۴۱	۰/۱۲	۰/۳۵	(۹) مسائل عمومی
	$\beta=0/16$ $t=3/18$ $P<0/01$	$\beta=0/19$ $t=3/89$ $P<0/0001$	$\beta=0/28$ $t=5/80$ $P<0/0001$	$<0/0001$	۲۰/۷۴	۰/۱۵	۰/۳۹	(۸) مسائل آموزشی
$\beta=0/12$ $t=54$ $P<0/05$	$\beta=0/16$ $t=3/24$ $P<0/01$	$\beta=0/20$ $t=4/02$ $P<0/0001$	$\beta=0/28$ $t=5/77$ $P<0/0001$	$<0/0001$	۱۷/۴۰	۰/۱۶	۰/۴۱	(۳) مشکلات محیطی آموزشی

MR= Multiple Correlation coefficient (ضریب همبستگی چندگانه)

SR= Square of Multiple Correlation (مجذور ضریب همبستگی چندگانه یا ضریب تعیین)

بحث و نتیجه گیری

نتایج اصلی به دست آمده نشان می دهد که متغیرهای مرتبط با افت تحصیلی قابل دسته بندی هستند. انجام تحلیل عوامل بر روی داده های حاصل از اجرای پژوهش نشان داد که با استخراج ۱۰ عامل به عنوان عوامل مهم افت تحصیلی می توان در حدود نیمی از واریانس متغیر افت تحصیلی را توجیه و تبیین نمود. این عوامل به ترتیب زیرند:

۱. مسائل مربوط به برنامه ریزی آموزشی که ۲۳/۲٪ از کل واریانس افت تحصیلی را تبیین می کند و به موضوعاتی از قبیل نامناسب بودن روشهای سنجش و ارزشیابی تحصیلی، توزیع نامناسب امکانات تحصیلی، متناسب نبودن برنامه ها و محتوای درسی با نیازهای اجتماع، عدم وجود مراکز برای هدایت تحصیلی-اجتماعی دانش آموزان و غیره مربوط است.

۲. مشکلات خانوادگی و وضعیت سلامتی که ۵/۸٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می کند و مسائلی مثل فوت والدین، نداشتن هوش کافی، فقر و توان کم مالی خانواده، اضطراب شدید و ناآرامی جو خانواده را در برمی گیرد.

۳. مشکلات محیطی-آموزشگاهی که ۳/۹٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می کند به موضوعاتی مثل تغییر مدرسه هنگام امتحانات، عدم انگیزه دانش آموزان به خاطر نبود نوآوریها و عدم مطابقت بین محتوای کتابها و تدریس معلمان و ... مربوط است.

۴. مشکلات اجتماعی-رفتاری که ۲/۴٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می کند و بر عللی از قبیل محدودیت و سخت گیری والدین، ازدواج در حین تحصیل، اعتیاد به مواد مخدر، اعتقاد معلمان به عدم ارتباط بین تلاش آنها با ارتقا و پیشرفت شغلی تأکید می کند.

۵. مسائل مربوط به رشد که ۲/۲٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می کند و به مسائلی از قبیل نداشتن اعتماد به نفس، ترس از شکست، مسائل ناشی از بلوغ، تعداد زیاد افراد خانواده و غیره مربوط است.

۶. مسائل مربوط به امتحان که ۲/۲٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می کند و به ابهام در طرح سؤالات امتحان، اضطراب امتحان، مشکل بودن سؤالات، و نامناسب بودن محل مربوط است.

۷. مسائل مربوط به کتب درسی که ۲/۲٪ از واریانس را تبیین می کند و به موضوعاتی از

۹. مسائل عمومی که ۱/۷٪ از کل واریانس قبیل حجم زیاد کتب درسی، کمبود کتابهای درسی و تغییر مکرر کتابها، نرسیدن کتابها تا نیمه سال تحصیلی عدم استفاده از شیوه‌های نو در تنظیم و تدریس محتوای کتب درسی اشاره دارد.
۸. مسائل آموزشی که ۱/۹۰٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می‌نماید و به موضوعاتی مثل استفاده صرف از روش معلم محوری، عدم درک ارزش و جایگاه تحصیلات در جامعه، بی‌سوادی والدین، خستگی، بی‌حوصلگی و عدم تخصص معلمان برای تدریس مربوط است.
۱۰. اختلافات خانوادگی که ۱/۷۰٪ از واریانس افت تحصیلی را تبیین می‌کند و به مسائلی از قبیل روابط نابهنجار بین پدر و مادر، بدرفتاری پدر و مادر با فرزندان، مشارکت والدین و غیره مربوط است.

منابع

فارسی

- امین‌فر، مرتضی (۱۳۶۵). "افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش" فصلنامهٔ تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۷ و ۸.
- امین‌فر، مرتضی (۱۳۶۷). "علل و عوامل افت تحصیلی و چگونگی کاهش آن"، فصلنامهٔ تعلیم و تربیت، شماره‌های ۱۳ و ۱۴.
- خیر، محمود (۱۳۷۱). "مقایسه بررسی علل شکست تحصیلی از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان مدارس ابتدایی". نشریه علوم تربیتی دانشگاه تهران. سال یازدهم، شماره ۱ و ۲.

صفوی، امان... (۱۳۶۵). "افت تحصیلی در ایالات متحده امریکا و علل آن". فصلنامه تعلیم و تربیت، سال دوم، شماره مسلسل ۷ و ۸.

خارجی

- Gadwa, K. & Grigs, S.A. (1985). The school Dropout: Implications for counselors. *The School Counselor*, September 1985, 9-17.
- Grand, P. & Simmons, J. (1967). Personal values and academic performance among engineering students. *Personnel and Guidance Journal*, 56, 585-588.
- Merrill, K. (1964). The relationship of certain Anon-intellectual factors to lack of persistence of higher ability students at the University of California, Berkeley. *Unpublished Doctoral Dissertation*, University of California, Berkeley.
- Pittman, R.B. (1986). "Importance of personal and social factors as potential means for reducing high school dropout rate". *The High School Journal*, 70, 7-43
- Schwabach, D. (1985). "Here's why your board must throw a lifeline to foundering Kids". *American School Board Journal*, 172, 28, 33.
- Sewell, W., & shah, V. (1967). "Socioeconomic status, Intelligence, and the attainment of higher education". *Sociology of Educaton*, 40, 1-23.
- Trent, J., & Ruyle, g. (1965) "Variations, flow, and patterns of college attendance. *College and University*, 41, 61-76.

دریافت مقاله: ۷۹/۱/۳۰

دریافت مقاله تجدیدنظر شده: ۸۰/۸/۱۹

پذیرش مقاله: ۸۱/۳/۲۰